

"להישאר בחוץ – דחייה חברתית" מצגת מלווה לפרק בסדרת הרשת - FREEZE

גילאים: חטיבות הביניים

מטרות:

- הצפת הנושא של דחייה חברתית.
- הבנת הרגשות והקשיים של התלמיד הדחוי.
- העלאת רעיונות להתמודדות עם דחייה חברתית.

רקע

המצגת שלפניכם מלווה את הפרק "להישאר בחוץ" מתוך סדרת הרשת Freeze, הכוללת שישה פרקים העוסקים במצבים חברתיים מגוונים. כל אחד מפרקי הסדרה מלווה במצגת, שמסייעת לארגן את השיעור, להעלות שאלות ולתת לתלמידים כלים להתמודדות בעזרת התיווך של המורה.

פרק זה מציג מקרה של דחייה חברתית כלפי תלמידה ששמה רוני. הפרק מציג את האופן שבו דחייה חברתית מערבת יותר מאדם אחד, ואת החוויה של התלמידה הדחויה. המצגת המלווה את הפרק מציגה את הרגשות של כל המעורבים, את נקודות המבט השונות, ודרכי התמודדות. דחייה חברתית היא חוויה קשה שמטביעה חותם בנפש האדם החווה אותה. לעיתים קרובות קשה לנו לעסוק בנושא זה משום שההתמודדות איתו היא מורכבת וגוררת לא פעם תחושה של חוסר אונים.

לדחייה חברתית יש כמובן השלכות קשות על הנדחה, אך חשוב להדגיש שגם על הקבוצה וחבריה.

הדבר נכון במיוחד בחברה הישראלית – שבה, פעמים רבות, נמצא הילד בתחנות השונות בחייו עם אותה קבוצת חברים, מגיל הגן ועד לצבא, ושמבקשת להטמיע בילדיה ערכים של לכידות חברתית ("כל ישראל חברים"), ערבות הדדית ("ואהבת לרעך כמוך") וחברות ("קנה לך חבר", "אמור לי מי הם חבריך ואומר לך מי אתה").

את מי דוחים? בדרך כלל את השונה. מחקרים מראים כי 10% מהילדים בכל כיתה הם דחויים כרונית, 47% מהם נקלעים לעיתים בשל נסיבות שונות לאירועים של חרם, נידוי, התעלמות, הצקות, השפלה ופגיעות גופניות הגורמים להם לחוויות של דחייה, ו- 53% מהם לוקחים חלק בדחיית אחרים או צופים באירועי דחייה מן הצד ומושפעים מהם.

באופן כללי, ילדים פופולריים מצטיינים בפתרון בעיות, מתקשרים עם בני גילם בצורה בוגרת ורגישה, ומצטרפים למשחק תוך שהם מסגלים את התנהגותם לדרכי המשחק ומעירים הערות בעת הפעילות.

ילדים דחויים לעומתם, מפריעים למהלך הפעילות החברתית, לרוב משום שהם נוטים לפרש פעילויות תמימות של בני גילם כעוינות ולכן הם מגיבים בהתנגדות, בתוקפנות או בהימנעות. ילדים דחויים מתקשים להתעמת עם נקודות המבט של בני גילם ולשפר את יכולות התפיסה שלהם בקריאת כוונות הזולת. לכן הם מפתחים חסכים בכישורי משא ומתן ובמיוחד ביכולת לפתור קונפליקטים בינם לבין הזולת.

יש מאפייני קבוצה שמגבירים את הסיכון לדחייה חברתית קבוצתית. למשל:

- א. קבוצות בעלות אופי תחרותי.
- ב. קבוצות שיש בהן נורמות של חוסר שיתוף פעולה.
- ג. קבוצות שיש בהן ריבוי של תת-קבוצות נבדלות.
- ד. קבוצות המגלות חוסר סובלנות כלפי גילויי חולשה וחוסר קבלה של השונה.
- ה. קבוצות המאופיינות בתקשורת נמוכה וברמת תוקפנות גבוהה.

חשוב לציין שדחייה חברתית היא "מחלה" קבוצתית וחברתית. בקבוצות שבהן יש תרבות ואווירה שמסוגלת להתמודד עם שונות, מתח ומורכבות – ילדים עם קשיים חברתיים יהיו אומנם בשולי החברה, אך לא יגיעו לכדי דחייה חברתית אלימה ומשפילה. קבוצות שאינן מקבלות את השונה או החלש, רואות בהם סכנה ומתייחסות אליהם כאל שעירים לעזאזל. בקבוצות כאלה, אם לא יתקיים תהליך עבודה על המאפיינים הללו, גם אם יוציאו את הילד המסוים הדחוי, הקבוצה "תייצר" עוד ילדים דחויים כחלק מהתוקפנות וחוסר הסובלנות שבה. הילדים שעדיין לא חוו דחייה אלא רק היו עדים או שותפים לה, חשים את הסכנה ומגבירים עוד יותר את שיתוף הפעולה עם דחיית החלשים והשונים, כדי לא להיות הקורבנות הבאים.

מסרים להעברה בכיתה בעקבות הצפייה בפרק:

- דחייה חברתית היא תופעה קשה ורחבה שרבים מאיתנו חוו וחווים.
- אף אחד לא חסין מדחייה חברתית.
- לדחייה החברתית יש השלכות רבות, בטווח הקצר ובטווח הארוך.
- יש דרכים שונות להתמודדות עם דחייה חברתית.
- התמודדות עם דחייה חברתית צריכה לכלול התייחסות לקורבן, לתוקפים ולקבוצה כולה.

מבנה המצגת:

שקופית פתיחה

שקופית זו מציגה את שם המצגת.

שקופית 2: צפייה בסרטון

בלחיצה על כפתור Play, תוכלו לצפות בסרטון. לאחר הצפייה תוכלו לשאול את התלמידים בדיון פתוח:

- מה רואים בפרק?
- איך מתנהגים התלמידים כלפי רוני?

שקופית 3: איך רוני מרגישה?

בשקופית זו יוכלו התלמידים להתייחס לרגשותיה של רוני בסוף הפרק. התלמידים יכולים לגרור לעיגול הכתום את הרגשות המתאימים. רגשות לגרירה: פחד, כעס, קנאה, מסוגלות עצמית, ביטחון בעצמה, לחץ, חוסר אונים, חוסר ביטחון, שנאה, אומץ, אחריות, בלבול, אכזבה, הפתעה, השלמה. תוכלו לשאול את התלמידים במהלך הדיון:

• למה בחרתם את הרגשות שבחרתם?

• איך אתם הייתם מרגישים אילו הייתם במקום רוני?

• האם יש אפשרות לאסוף כוחות כשמרגישים דחויים? מה אפשר להגיד לעצמך כדי להרגיש טוב יותר במצב כזה?

לעיתים קרובות קשה לנו לעסוק בנושא הזה כי ההתמודדות איתנו מורכבת וגוררת לא פעם תחושה של חוסר אונים. לכן חשוב שהאדם הדחוי לא יישאר לבד במצב כזה ושכל אחד מאיתנו

יעשה מה שביכולתו כדי שמצבים כאלו לא יקרו. בנוסף, כדאי לבקש עזרה ממי שאפשר כדי להתחזק וכדי לפעול לשינוי המצב (חבר, מבוגר משמעותי מהמשפחה או מבית הספר וכו').

שקופית 4: נקודות מבט שונות

בלחיצה על כפתור Play תוכלו לצפות ברפלקציה של כל אחת מהדמויות.

בשקופית זו תוכלו לדון עם התלמידים בנקודת המבט השונה של כל אחת מהדמויות. בדקו עם התלמידים, באמצעות סקר, עם איזו דמות הם מזדהים. לאחר הסקר תוכלו לשאול את התלמידים:

- מה דעתכם על תוצאות הסקר?
- האם יש עמדה שהייתם מוסיפים?
- מה דעתכם על ההתנהגות של שאר התלמידים בכיתה חוץ מתמרה? למה הם מתנהגים כך?
- מה לדעתכם מקומם של מבוגרים בטיפול בנושא הזה של דחייה חברתית?

תוכלו לדון עם התלמידים בכך שלחברים בכיתה יש תפקיד משמעותי בתגובה לדחייה חברתית.

בסרטון הזה ראינו כי למרות שאף אחד לא אומר כלום, יש תלמידים שמסתייגים מההתנהגות של תמרה כלפי רוני. בסרטון, כמו בחיים האמיתיים, לעיתים קרובות תלמידים מפחדים להתנגד מחשש שיהפכו בעצמם לקורבן, או מחשש להתעמת עם תלמיד אחר. יש גם מקרים שבהם הכיתה לוקחת חלק פעיל בדחייה, מה שיכול להביא לידי חרם של תלמיד או תלמידה.

שקופית 5: תמרה אומרת...

תוכלו לדון עם התלמידים בשאלות המופיעות בשקופית:

- מה דעתכם על מה שתמרה אומרת?
- איך תמרה יכולה ליהנות בטיול ולהיות עם חברותיה אך גם להתייחס לרוני בכבוד ולא בצורה פוגענית? הציעו רעיונות.

לחלופין, בשקופית זו אפשר להפעיל את אפליקציית סל"ב שתעלה את השאלה – "מה דעתכם על מה שתמרה אומרת?".

אפשר להבין גם את הצד של תמרה, שרוצה לבחור עם מי להיות בחדר. בעקבות השאלות שעולות בהנחיות יוכלו התלמידים לחשוב על דרכים נוספות שתמרה יכולה לנקוט, בלי להשפיל את רוני.

שקופית 6: מה הייתם מיעצים לרוני?

בשקופית זו, התלמידים יכולים לכתוב עצות לרוני, בשדות הריקים. העצות נחלקות לשתי עמודות: בעמודה "בינה לבין עצמה" – עצות שקשורות לדברים שרוני יכולה לחשוב או לומר לעצמה כדי להתמודד. ובעמודה השנייה, "בינה לבין אחרים" – עצות שנוגעות לקשר שלה עם בני כיתה או עם מבוגרים היכולים לסייע לה.

תוכלו לשאול את התלמידים – איך אתם הייתם פועלים במקום רוני?

שקופית 7: סיכום

בשקופית הסיכום, התלמידים כותבים בשדות הריקים רעיונות לדרכי התמודדות עם דחייה חברתית. לאחר שהתלמידים העלו דרכי התמודדות, תוכלו לשאול את התלמידים – מה מבין הרעיונות שהועלו הכי מדבר אליכם?

בנוסף, תוכלו לשאול את התלמידים:

- מדוע בחרתם ברעיון שעלה? מה היתרונות שלו?
- האם יש חסרונות לדרך ההתמודדות שהעליתם בעצמכם או שבחרתם?